

Дисл. № 507
А. А. РИХТЕРЪ
1934 г.

№ 307 А-113
**Културата
на бадема**

ПРЕВЕЛЪ ОТЪ РУСКИ

П. П. Бѣляковъ

Управитель на Държавния овощенъ разсадникъ
въ гр. Кърджали.

Печатница на Павелъ Тулевъ—Кърджали
1936 г.

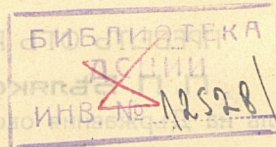
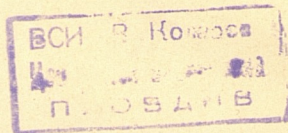
ТБ 242.31

41291

7807

Куту

2. 1444/984

104

Предговоръ.

Живѣемъ въ време на остра стопанско-икономическа криза, каквато човѣчеството малко помни въ историята си до сега. Подъ тревожния напоръ на тази криза, човѣкъ се замисля по-сериозно за своето материално обезпечаване. Въ стремежа си да осигури и увеличи материалнитѣ ценности, продуктъ на неговия трудъ, той обсъжда, преценява и обмисля всѣко негово действие и постъпка въ областъта на своя поминѣкъ, търсейки нови системи и нови обекти на стопанската си дейность, къмъ които отправя нови надежди и упования, като бърза да се приспособи.

Въ реда на тѣзи нови обекти, покрай многото други, частно за българския земеделски стопанинъ, възниква и въпроса за бадемовата култура въ насъ.

Презъ последнитѣ години тая проблема се налага съ все по-голѣма упоритость на българската земеделско-стопанска необходимость. Единъ изключителенъ интересъ къмъ бадема вече е създаденъ, както въ отдѣлнитѣ стопани, така сжщо и въ всички агри-културни дѣятели, бидейки поставени да работятъ и творятъ наредъ съ стопанитѣ въ съответнитѣ райони. И действително, бадемовата култура добива все по-голѣмо значение за българското овощарство, а отъ тамъ и за народното ни стопанство. Бадемовия плодъ се ползва съ много ценни търговско-стопански и промишлени качества. Нуждата отъ него за развиващитѣ се, особено напоследѣкъ, сладкарска и козметична индустрии и медицината, расте все по-вече. Пазарътъ му всѣкога е откритъ, сигуренъ и благоприятенъ. Отъ друга страна: високата му доходность, нищожнитѣ грижи по отгледването и най-вече удобнитѣ му транспортъ, при липса на добри пжтища, дългото му съхранение и специфичната му пригодность къмъ най-беднитѣ, сухи и топли почви, негодни за други култури,

го правятъ много цененъ и интересенъ овощенъ обектъ за много райони въ нашата страна, гдето чрезъ него биха се използвали значителни предѣли отъ слабокултурната и пустующа, до сега, земна площъ.

Колкото и скромненъ, обаче, да е бадемътъ въ изискванията си къмъ почвата, климата и грижитъ за правилното му отгледване, все пакъ, единъ минимумъ отъ познания къмъ неговата култура — почти нова и още чужда за нашата действителностъ, е необходимъ. Липсата на каква да е литература по въпроса, на нашъ езикъ, се чувствува остро. А да се излезе съ оригинална такава на мѣстна почва, е сравнително рано.

Проучването на тая високо полезна култура, при специфичнитъ български условия, е започнато едва отъ година-две насамъ. Резултатитъ, обаче, не сж още достатъчно пълни, за да могатъ подъ формата на специално издание да се използватъ отъ широката практика. Още по-вече, дветъ последователни измръзвания на бадемовитъ плодни пжпки въ районитъ гдето се правятъ проучванията, презъ миналата 1935 и настоящата 1936 год., прекъснаха и замедлиха процеса на това проучване, досежно най-сжществената му задача. На започнатото проучване предстои, положително и авторитетно да даде отговоръ на редица въпроси, които сж сериозенъ проблемъ за практиката при промишлената култура на бадема въ насъ. Това сж въпроситъ за най-целесъобразния, бързъ, евтинъ и удобенъ начинъ за производството на посадоченъ бадемовъ материалъ, при наши условия, проучване на българскитъ мѣстни сортове, изследване биологичнитъ имъ особености по отношение времецъвтежъ, устойчивостъ срещу мразоветъ и болеститъ и най-вече, установяване на една систематика на мѣстнитъ бадемови сортове и тѣхната номенклатура.

За безупречното третиране материята по тѣзи въпроси е потрѣбно, освенъ по-вече време, но и редъ други възможности, които не всѣкога сж на лице.

До завръшването на това започнато проучване и публикуване резултатитъ му, позволявамъ си да предложа на интересующитъ се, изобщо по културата на бадема, настоящата брошура въ преводъ отъ руски. Сжщата е много кратка, но засѣга почти всичкитъ по-важни страни на обекта си, като дава една много добра и пра-

вилна ориентировка по основнитъ линии на третирания въпросъ.

Едновременно съ излизанието ѝ, се туря подъ печатъ подобната ней, за сжщата целъ, но въ по-разширенъ и изчерпателенъ обемъ брошурата на г. професоръ Виварели, въ преводъ отъ италиански. Допустнатитъ празноти въ едната и другата брошури се допълватъ взаимно помежду си. Останалото ще се изнесе по-късно въ оригиналното наше издание.

Дветъ брошури за бадемовата култура, колкото и при различни условия да визиратъ своя обектъ, следъ като се редуциратъ тѣсно специфичнитъ имъ отношения къмъ тѣхнитъ си условия, несъобразни съ нашата естествено-исторична обстановка, биха удовлетворили, поне отчасти, ако не напълно, нуждата отъ подобна литература.

На критиката, ако такава би се появила по тоя поводъ, която би била единъ приносъ къмъ правилното разрешение на бадемовия въпросъ у насъ, бихъ останалъ само благодаренъ.

ПРЕВОДАЧА.

1. Бадемът на свѣтовнитѣ пазари.

Бадемът принадлежи къмъ черупчеститѣ (орѣхоплодни) овощни култури. Той е разпространенъ въ районитѣ на културната лоза. Главни страни, производители на бадема сж Срѣдиземноморскитѣ области и Калифорния. Срѣдното годишно производство на бадеми въ тѣзи страни за годинитѣ отъ 1925—30, се изразява въ цифритѣ, както следва:

Италия	1,430,000	квинтала
Испания	1,093,000	"
Персия	220,000	"
Мароко	200,000	"
Португалия	150,000	"
Калифорния	120,000	"
Гърция	70,000	"
Иракъ	55,000	"
Тунисъ	40,000	"
Алжиръ	30,000	"
Турция	25,000	"
Австралия	4,000	"

Отъ всичкитѣ, Италия изнася на свѣтовнитѣ пазари най-голѣмо количество бадемовъ плодъ: около 220,000 квинтала бадеми безъ черупки¹⁾ и 28,000 квинтала съ черупки, Испания — 167,000 квинтала отъ първитѣ и 45,000 квинтала отъ вторитѣ. Тѣзи две страни, както и Персия, Мароко и др. произвеждатъ значително по-вече отколкото сами консумиратъ на вътрешния си пазаръ. Франция, Алжиръ и Съединенитѣ Щати сж страни на които бадемовото производство служи да задоволи, почти изключително, собственитѣ имъ нужди. Англия и държавитѣ отъ срѣдна и северна Европа се явяватъ като главнитѣ пазари на цѣлия износъ на бадемовъ плодъ отъ Срѣдиземноморския басейнъ.

Трѣбва да се отбележи, че свѣтовното бадемово производство, далечъ не може да задоволи създадената отъ

1) Бел. преводача. При срѣденъ рандеманъ 1:3—4 т. е. отъ 3—4 килограма бадеми съ черупката, се получава 1 килограмъ бадемове ядки.

него нужда. При това, бадемовият плодъ е почти не известенъ въ източно азиатскитѣ страни, а въ Сѣв. Русия, като хранителенъ продуктъ, сѣщиятъ е познатъ съвсемъ малко.

Въ предѣлитѣ на Съветския Съюзъ се намиратъ много райони, където бадемътъ може добре да вирѣе и плодоноси. Такива сж: Закавказя, Сръдна Азия и Кримъ. Съветския Съюзъ въвежда бадемовата култура за да може да се освободи отъ чуждия вносъ на този продуктъ и следователно да запази валутата си, като даже се стреми, при широкото му застъпване, да добие и едно производство за износъ. По твърде оскъднитѣ статистически данни, вноса на бадемовъ плодъ въ С. С. С. Р., единствено отъ Персия, е достигналъ презъ 1913 год. 4,000 тона, а презъ 1923-24 год. сѣщиятъ е пониженъ на 851 тона, но и при това икономично употребление на бадема, свършенно и крайно незадоволителна нуждата отъ него въ страната, този вносъ е коствувалъ на държавата 62,602 златни рубли.

При условията въ Кримъ, бадемовата култура е била известна още въ отдавнашни времена. Като доказателство за това се явяватъ столѣтнитѣ дървета, които вирѣятъ тукъ сега.

Но до сега, бадемовитѣ насаждения не сж имали широко разпространение поради следующитѣ причини:

1) Голѣмото количество раноцвѣтящи бадемови сортове не сж осигурявали постоянно плодородие, благодарение повреждането на цвѣтоветѣ отъ пролѣтнитѣ слани.

2) Преобладаването на раноцвѣтящитѣ сортове, които най-често страдатъ и оставатъ безплодни, надъ късноцвѣтящитѣ такива, е създавало изключителното мнение, въобще за бадема, като безплоденъ, тогава когато има и такива цвѣтящи едновременно съ кайсията и ежегодно плодоносящи при благоприятни условия.

3) Липсвала е опитна работа по подбора на късноцвѣтящитѣ ценни търговски бадемови сортове, която следъ установяване, да ги постави въ реда на промишленитѣ култури.

Всички гореизгъкнати положения сж смущавали

Всички гореизгъкнати положения сж смущавали въвеждането и разширението на бадема, като промишлена култура въ Кримъ.

Въ днешно време, опититѣ на Южно Бръжното отделение на Всесъюзния Институтъ по Растениевъдството (Никитскаго сада) даватъ възможностъ за пълното осигуряване най-подходящата организация за въвеждането на промишленитѣ бадемови насаждения.

Въ тази брошура ние ще се постараетъ да дадемъ основнитѣ начала и познания по културата на бадема.

2. Кратко ботаническо описание на бадема.

Бадемътъ принадлежи къмъ семейство амигдалинови (*Amygdalaceae*), къмъ която принадлежи и прасковата, много близка по своитѣ биологически качества. Тѣзи два вида, наредъ съ другитѣ разновидности отъ сѣщата фамилия се огнасятъ къмъ групата розоцвѣтни.

Бадемътъ е дърво съ опадливи листа презъ вегетационната почивка; достига на височина до 10 и повече метра. Листата му, по външния си видъ, наподобяватъ много тѣзи на прасковата; тѣ сж продълговатокоевидни, цѣлокрайни, единични и съ прилистници. Цвѣтътъ е правиленъ; състои се отъ петолитна чашка, петъ голѣми вѣнечни листа, съ най-често бѣлъ и слабо-розовъ цвѣтъ, но срѣщатъ се сортове и съ по-интензивно розови цвѣтове. Тичинкитѣ сж около 30. Плодникътъ е единъ, завързътъ едногнезденъ и съ едно стѣлбче, но не сж изключени и сортове съ две плодникови стѣлбчета.

Плодътъ се състои отъ околуподна обвивка съ сѣрозеленикавъ цвѣтъ, която при сзръзването се разпуква и опадва. Следъ нея следва черупката на плода. Последната бива различна по твърдостъ, а окраската ѝ — отъ тъмно кафява до бѣло и сламено жѣлта, въ черупката е вгнѣздена самата ядка, различна по форма, голѣмина и цвѣтъ.

Има бадемови сортове раноцвѣтящи (преди кайсията) и такива цвѣтящи едновременно съ кайсията и прасковата.

За да се завържатъ плодове необходимо е цвѣто-

ветѣ на единъ бадемовъ сортъ да се опрашатъ отъ тичинковия прашецъ на други сортове, тъй като бадемътъ не може да се самоопложда. Следователно, чиститѣ едно-сортни градини оставатъ неурожайни—безплодни. Цвѣтнитѣ пжпки се образуватъ по едногодишнитѣ лѣтораста, съ което бадемътъ особено се доближава до прасковата; сжщиятъ, обаче, притежава способността да формира и специални плодни образувания—плодни клонки и майски букетчета. По отношение на това си качество въ биологията на плодоношението, бадемътъ се поставя много близко къмъ кайсията и другитѣ костилкови.

За отечество на бадема се счита Мала Азия съ сухия си и топълъ климатъ, продължително лѣто и кратка зима.

3. Особенности на бадема като черупчеста култура.

Бадемовото дърво се явява като най издържливъ на сушата отъ всичкитѣ костилкови овощни видове, отглеждани у насъ.

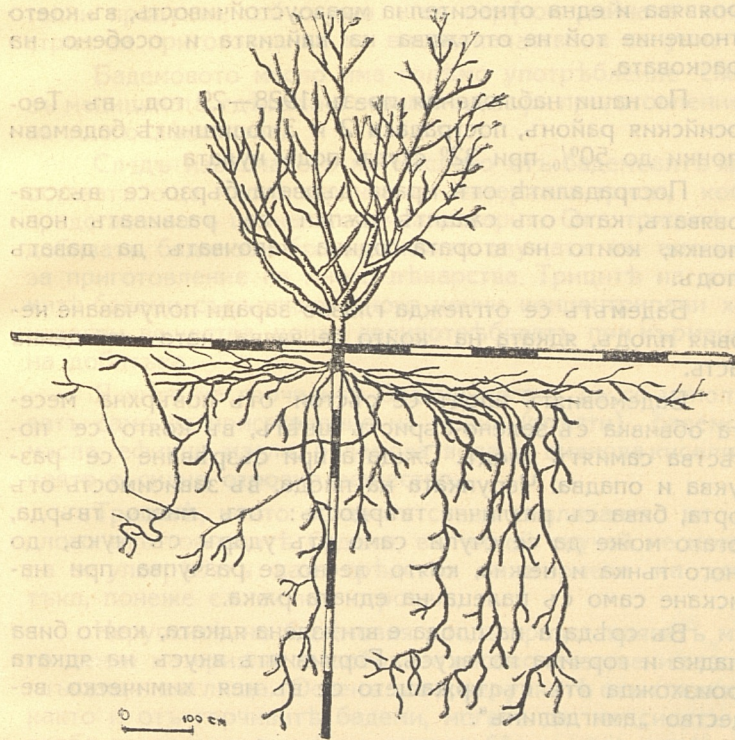
Наредъ съ издържливостта на сушата, бадемътъ е много невзискателенъ и къмъ почвата: той расте на какълеститѣ, камениститѣ и глинести, както и на черноземнитѣ почви. Това се обяснява съ обстоятелството, че неговата коренова система е богата и се състои отъ много коренови разклонения и жилки, които достигатъ до 6 м. на дълбочина въ земята; сжщата се простира доста на широко и въ страни; и така намира богата възможность да добива обилна почвена влага, позече отъ колкото другата дървестна растителность, съ неособено развита коренова система.

Ето защо, като общо правило е, бадемовото дърво да вирѣе по-добре въ дълбокитѣ почви, гдето той може да използва голѣми почвени маси, които му обезпечаватъ винаги богати хранителни материали.

Въ не дълбокитѣ почви (1—1½ метра) бадемовото дърво не може да достигне нормалната си величина въ ръста и дава една понижена реколта.

Коренитѣ на бадема избѣгватъ и не обичатъ засто-

ялата вода. Ето защо, близката подпочвена вода, находяща се на дълбочина 1—1½ метра е много неблагоприятна и вредна за бадема, при продължителното си застояване.

Бадемово дръвче и неговата коренна система.
Схематична рисунка направена въз основа проучванията на автора.

При излишната почвена влага и особено при близката почвена вода, кореновата система на бадема страда отъ отсѣствие на въздухъ—задушава се, почва да гние и загиба, а листата добиватъ хлорозенъ (жълтъ) видъ и преждевременно опахватъ.

Издръжливостта на бадема към сушата позволява успешното му засаждане тамъ гдѣто другигѣ овощни видове не могатъ да вирѣятъ, поради недостатъчна влага въ почвата.

Наредъ съ издръжливостта на сушата, бадемътъ проявява и една относителна мразоустойчивостъ, въ което отношение той не отстъпва на кайсията и особено на прасковата.

По наши наблюдения презъ 1928—29 год. въ Теодосийския районъ, пострадаха 2 и 3 годишнитѣ бадемски клонки до 50% при 32° студъ подъ нулата.

Пострадалитѣ отъ мряза дървета бързо се възстановяватъ, като отъ сжщитѣ пжпки се развиватъ нови клонки, които на втората година започватъ да даватъ плодъ.

Бадемътъ се отглежда главно заради получаване неговия плодъ, ядката на който се явява като най-ценна частъ.

Бадемовиятъ плодъ се състои отъ повърхна месеста обвивка съ зелено-сѣристъ цвѣтъ, въ която се помѣства самиятъ плодъ. Сжщата при съзрѣване се разпуква и опадва. Черупката на плода, въ зависимостъ отъ сорта, бива съ различна твърдостъ: отъ много твърда, когато може да се счупи само отъ ударъ съ чукъ, до много тънка и нежна, която лесно се разчупва при натискане само съ палеца на едната ржа.

Въ срѣдата на плода е вгнѣздена ядката, която бива сладка и горчива по вкусъ. Горчивиятъ вкусъ на ядката произхожда отъ съдържащото се въ нея химическо вещество „амигдалинъ“.

Ядкитѣ на сладкия и горчивия бадемъ, въ зависимостъ отъ сорта, условията за развитието и времето на беритбата—съдържатъ отъ 46.65% до 64.54% бадемово масло при пълно изсушаване на ядката. Количеството на водата се колебае отъ 5.21% до 7.35%.

Най-ценни бадемски сортове сж тѣзи съ сладка ядка, защото отъ тѣхъ могатъ да се приготвятъ разни видове хранителни продукти, до като тѣзи съ горчива ядка сж малко пригодни за тази целъ. Плода отъ слад-

китѣ бадемски сортове постъпва въ продажбата, отъ стопанитѣ, въ неочистенъ видъ отъ твърдата черупка, което е обичайно за всички останали черупчести овощни плодове.

Освенъ употребата на бадемския плодъ за хранителни продукти, той служи и въ парфюмерийната индустрия за приготвяне на висококачествени сапуни.

Бадемовото масло има голѣмо употребление сжщо въ медицината, гдѣто то е незамѣнимъ при приготвянето на много лѣкарства.

Следъ извличането на маслото отъ бадемовитѣ ядки оставатъ още много странични материали-трици, които представляватъ ценна вторична материя. Отъ трицитѣ се добиватъ бадемски брашна, които служатъ въ аптеки за приготвяне на много лѣкарства. Трицитѣ на сладкитѣ бадеми съдържатъ много ценни концентрирани хранителни вещества, които се употребяватъ при кърменето на добитъка.

Ядкитѣ на горчивитѣ бадеми могатъ да се използватъ само за приготвяне на тежки (тлъсти) бадемски масла, ефирни масла, бадемова вода и цианова киселина, която е силно отровно вещество.

Трицитѣ, които оставатъ следъ извличането на маслото отъ горчивитѣ бадеми, въ никой случай не могатъ да се употребятъ като срѣдство за кърмене на добитъка, понеже сж силно отровни.

Черупкитѣ на бадемския плодъ представляватъ много ценни материяли за добиване висококачествени газопоглъщащи вжглища. Освенъ това, черупкитѣ отъ сладкитѣ, както и отъ горчивитѣ бадеми, могатъ да подсилатъ въ слабо червенъ тонъ нѣкои типове бѣли вина, като имъ придаватъ и единъ особенъ ароматъ.

Повърхностната месеста обвивка на плода при изгоряне дава пепелъ, която съ успѣхъ се употребява въ сапунарскитѣ фабрики, благодарение голѣмото ѣ съдържание на калий.

При правиленъ изборъ, обработка на почвата и добри грижи при отгледването, на дърветата, бадемътъ започва да ражда отъ 4—5 година следъ посаждането му.

Плодородието му е редовно и ежегодно до 18—25 годишната му възраст. При добри грижи върху насажденията, плодородието може да бжде значително и въ следващите години. Не е изключена възможността, щото 30—50 годишни дървета развиващи се при добри условия, да дадат реколта до 30—40 кгр. очистени от месестата обвивка, плодове, което често се наблюдава въ Кримъ.

Въ периода на пълното плодonoшение, което настъпва къмъ 12—15 годишната възраст, дървото дава срѣдно отъ 10—15—18 кгр. очистени (съ черупката) плодове.

Благодарение биологическите особености на нѣкои отдѣлни екземпляри, въ тѣхъ се наблюдаватъ раждащи само презъ година. Нормалната срѣдна реколта на бадемовото насаждение въ 1 хектаръ се колебае между 1000—1500 килограма очистени плодове, при условие, че сж посадени 100 дървета въ хектаръ¹⁾. Посаденъ ли е обаче, бадемътъ неправилно, често въ лоши почви и за него не се полагатъ голѣми грижи, плодородието може да спадне до 300—500 килограма отъ хектаръ.

Като положително качество на бадема трѣбва да се отбележи и това, че бадемовиятъ плодъ е силно транспортноспособенъ и издържливъ на продължително съхранение, благодарение на което продажбата му може да бжде реализирана при най-добри пазарни условия и следователно, въ единъ продължителенъ срокъ.

Важно е също и това, че ценитѣ на бадемовия плодъ на свѣтовните пазари, сж повече или по-малко постоянни за опредѣлени страни. Въ Калифорния и въ С. А. Щати презъ последните години, бадемътъ се цени въ зависимостъ отъ сортоветѣ, отъ 50 до 90 златни копейки за единъ килограмъ²⁾.

По даннитѣ на **М. Н. Rebour**, въ Тунисъ цената на едро за 100 кгр. бадеми се колебае съ разлика 6—7 франка за килограмъ. Ценитѣ на бадемовия плодъ въ

1) Заб. преводача. На разстояние 10 метра дърво отъ дърво и редъ отъ редъ или 10 дървета въ единъ декаръ.

2) 1 златна копейка е равна на 75 ст. български пари.

Франция, която се занимава не толкова съ търговия на собственитѣ си бадеми, отколкото съ препродажбата на бадемитѣ постъпили отъ Италия, Испания и др. страни, сж се движили за 100 килограма презъ годинитѣ отъ 1923 до 1932 г., както следва:

Въ 1923 - 24 година	400 - 500 франка ¹⁾
„ 1924 - 25 „	600 „
„ 1929 - 30 „	750 - 850 „
„ 1930 - 31 „	800 - 950 „
„ 1931 - 32 „	600 - 700 „

Въ предѣлитѣ на Съветския Съюзъ производственитѣ цени на бадемовия плодъ се колебаятъ въ зависимостъ отъ района на произвеждането му. При условията на Кримъ, производствената цена се колебае около една златна рубла за килограма. Продажната цена на пазаря, зависимо отъ сорта, се движи отъ 4-10 рубли за килограмъ.

4. Изборъ на мѣсто за бадемово насаждение.

Бадемътъ принадлежи къмъ групата овощни видове, вирѣещи съ успѣхъ въ райони имащи дълго топло лѣто и кратка зима, каквито въ С. С. С. Р. сж Кримъ, Закавказия и Срѣдно Азиатските Съюзни Републики.

Както вече се отбелеза, бадемовото дърво може да понася твърде голѣми, но не и продължителни студове. Късната и хладна пролѣтъ се отразява вредно за цвѣтациитѣ бадеми, както и за другитѣ овощни видове.

Бадемовото дърво започва да цвѣти, зависимо отъ сорта, по-рано, или заедно съ кайсията. Пролѣтнитѣ чести слани и мъгли, презъ време на цвѣтежа понижаватъ размѣра на реколтата, тъй като за опрашването и оплодояването на цвѣтоветѣ отъ пчелитѣ, необходимо е времето да бжде топло и слънчево. Въ хладно и студено време пчелитѣ не могатъ да хвърчатъ и да обхождатъ цвѣтоветѣ отъ разнитѣ сортове бадемови дървета, поради което цвѣтоветѣ, като самостерилни, добиватъ лошо и слабо опрашване и следователно, реколтата ще бжде

1) Единъ франкъ се равнява на около 5-50 л. български пари.

силно понижена. Освенъ това, въ началото на цъвтенето разпулващитѣ се пжпки и цвѣтове на бадема понасятъ по безболезнено студове до 3—5 С., обаче къмъ края на цъвтежа, сжщитѣ студове лесно могатъ да повредятъ заврѣзващитѣ се плодове.

Въ райони, дѣто кайсията ражда ежегодно, съ успѣхъ може да се развива и бадемътъ.

При избора на мѣсто за бадемови насаждения, необходимо е да се избѣгватъ земни площи разположени въ тѣсни долини. Основниятъ недостатѣкъ на тѣснитѣ долини, това е появяването на честитѣ пролѣтни слани, причинявани отъ студенитѣ въздушни маси, свличащи се отъ височинитѣ, като по-тежки.

Най-добре отъ всичко е, бадемовитѣ насаждения да бждатъ разположени въ подножията на планинскитѣ склонове, байритѣ и въ открититѣ долини.

Наредъ съ правилния изборъ на мѣсто за бадемови насаждения, по склоноветѣ или въ долинитѣ, необходимо е да се обърне сериозно внимание и на самата почва. Като най-подходящи за целта почви трѣбва да считаме дълбокиѣ глинесто-пѣсѣкливи, примѣсени съ чакълъ или по-едри застроени камъни, богати на хумосъ и добре дренирани.

Въ плиткитѣ почви, не по-дълбоки отъ 1.5 м. и тежко глинеститѣ, добра реколта не може да се очаква.

Едновременно съ избора на мѣсто за насажденията, желателно е да се предвидятъ и възможноститѣ, за организиране на зимнитѣ поливания, ако липсватъ условия за такива презъ лѣтото, които биха способствували увеличението на реколтата отъ градинитѣ.

За създаването на рационално бадемово стопанство, необходимо е да се разполага съ голѣми площи, гдѣто може да бжде въведена машинната обработка на почвата, борбата съ болести и неприятели, беритбата и и почистването на реколтата и пр., което може би е сигурено и е възможно само въ по-голѣмитѣ колективни стопанства. (съхози и колхози).

При избора на райони, опредѣлени за промишлената бадемова култура, необходимо е да се вземе предвидъ и количеството на срѣдния годишенъ валежъ за

този районъ, който трѣбва да бжде не по-малко отъ 300 литри на кв. м., а още по-добре ще бжде, ако валежътъ е по-голѣмъ. Трѣбва да се избѣгватъ мѣстности подложени на рѣзкитѣ спадания на температурата (до 26° С. студъ).

Въ Кримъ, до известна степенъ, на горнитѣ изисквания, отговарятъ условията на Судакския, Ялущтинския и Севастополския райони. Въ другитѣ райони могатъ да се зложатъ пробни опити въ известни площи за опредѣляне тѣхната пригодностъ за бадемови насаждения. Въ зависимостъ отъ развитието на бадемовата култура и по-дробното изучаване на районитѣ, може сжщо да бждатъ организирани промишлени бадемови насаждения въ Красно Кримски, Симферополския и Евпаторийския райони.

Въ всичкитѣ изброени райони ние имаме 60—80 годишни бадемови дървета, които сж напълно плодосни и тѣ самитѣ ни даватъ указание за възможноститѣ да въведемъ съ успѣхъ на широко културата на това полезно овощно дърво.

Особено внимание трѣбва да се отдаде за използването и заемането на полупустующата земя въ Судакския районъ, близо до селата Туклу и Архедересе.

4). Подложки за облагородяване на бадема.

При правилната култура на бадема, съ цель добиване добра реколта, важна роля играе самата подложка.

Отъ типа на почвата и нейната влага зависи и изборътъ на подложката за бадемовото дърво. Присаждането на бадема въ дълбока почва, при малко и съвсемъ безъ напояване, необходимо е да употребимъ бадемови подложки¹⁾. За почви не дълбоки, съ непостоянна почвена вода и при възможностъ за едно задоволително напояване, най-добра подложка е прасковата. Бадемътъ облагороденъ на праскова подложка, дава отлична спойка въ мѣстото на облагородяванието и има добъръ растежъ.

За получаване на слаборастящи бадемови дръвчета, необходимо е да облагородяваме бадема върху джанка

Б. преводача: 1) Подложка отъ горчивъ бадемъ.

ИНВ. № 12528 167

или аличъ. Облагороденъ на джанка или аличъ, бадемътъ всѣкога може да бѣде посаденъ въ много влажна почва, съ високо стояща почвена вода или изкуствено поливане. Благодарение ограничения вегетационенъ периодъ на облагородения върху джанка или аличъ бадемъ, неговия растежъ на есенъ спира доста рано, а това ще изиграе известна роля при разширение зоната на бадемовата култура далечъ на северъ.

Кайсията е абсолютно непригодна за подложка на бадема. Облагородения на кайсия бадемъ лесно се пречупва при спойката на облагорояването, поради много лошото срастване на присадника съ подложката.

Отъ всичкитъ разновидни подложки за бадема, като най-добъръ трѣбва да се счита самия горчивъ бадемъ, който е най-устойчивъ на сушата.

6). Техника на посаджене и отгледване на бадемовитъ градини.

За да се получи добро плодородие, много важно е при бадемовитъ насаждения правилно да се опредѣли разположението и съотношението между основния сортъ и сорта опрашвачъ. При бадемовата култура, този сортъ, който благодарение преимущественитъ си качества на плода, ще бѣде основенъ, потрѣбно е да се засади въ 2—3 реда подъ редъ, а следъ него, единъ редъ отъ бадемовия сортъ опрашвачъ.

Преди посаждането на градината, необходимо е да се пресмѣтне, какво количество дръвчета ще трѣбва да се произведътъ въ питомника¹⁾ отъ основния сортъ и колко такива отъ сорта опрашвачъ.

Не по-маловажно значение за повишение плодородието на бадемовитъ дръвчета има самиятъ начинъ на посаждане. Правилно и необходимо е, дръвчетата да се посаждатъ на разстояние 9—10 метра едно отъ друго т. е. 120—100 дръвчета въ хектаръ.

При правилно разстояние, дръвчетата образуватъ

1) Бел. преводача: Питомникъ е мѣстото въ разсадника гдето се облагорояватъ дръвчетата.

широка и правилна корона, която се освѣтлява много добре отъ слънцето, а това е много важно, защото бадемътъ не обича засѣнчаване. При гъсто засаждане, коронитъ на дръвчетата бързо се застигватъ и допиратъ, върховетъ се вплитатъ отъ единъ въ други, създава се засѣнчаване, отъ което засѣхватъ отдѣлнитъ вѣйки и клони, а реколтата се понижава качествено и количествено.

Гъста бадемова градина въ която отдѣлнитъ корони сж преплетени, долнитъ имъ клони изсѣхнали и реколтата е понижена.

При необходимото разстояние между отдѣлнитъ дръвета, коренитъ на последнитъ иматъ по-голъма възможност да си осигурятъ и достатъчно хранителни материали, отколкото при гъститъ насаждения. Както се каза по-горе, коренитъ на бадема се развиватъ на дълбоко и широко въ страни, ето защо, много важно е коренната система да има достатъчно мѣсто за свободното си и нормално развитие.

При облагороденитъ върху джанкова подложка бадеми, разстоянието може да бѣде намалено до 6 метра, предвидъ слабия приръстъ, който той добива при тая подложка. Преди посаждането, прави се размѣрване на площта съ отчитане разстоянията между дръвчетата и

боя на последнитѣ въ хектарѣ. Най-правилното маркиране на дървчетата е при прави редове и въ квадратна връзка помежду имъ. Квадратната форма позволява най-удобното извършване обработката на почвата въ градината съ всичкитѣ съществувачи селско-стопански машини, а така също облекчава обхождането на дърветата при водене борбата срещу болеститѣ и неприятелитѣ по тѣхъ, както и беритбата на плодоветѣ.

Маркирането започва съ трасирането на една основна права линия, успоредна на главния път въ градината, отъ която, подъ прави жгли, се трасиратъ другитѣ линии. Върху сжщитѣ, на разстояние 9—10 метра се забиватъ колове. По линийтѣ, очертани отъ поставенитѣ колове се спуска по една бразда съ плугъ или орало. Мѣстото гдѣто се пресичатъ браздитѣ, сж мѣстата и на самитѣ дървчета. При посаждането съ дупки, необходимо е маркирането да се извърши, като се постави по едно колче на всѣко мѣсто, дѣто ще бжде посадено дървчето.

Бадемовиятъ посадоченъ материалъ, както е обичайно и за другитѣ овощни видове, се произвежда въ разсадникъ.

Правило е, бадемовитѣ фиданки да се изваждатъ отъ питомника на разсадника и посадятъ на постоянното имъ мѣсто въ градината, като едно годишни дървчета. Въ противенъ случай, посадени като двегодишни, тѣ даватъ много лошо прихващане.

При изваждане на фиданкитѣ (разсада) отъ питомника, трѣбва да се обърне особено внимание върху коренната система, която не бива да се поврежда отъ лопатата, а отдѣлнитѣ корени да бждатъ дълги не по-малко отъ 35—40 см.

Посаждането на дървчетата се извършва въ предварително подготвена почва, която е трѣбвало да бжде изорана презъ лѣтото. Ако не е извършена тази подготовка, то можемъ да се ограничимъ съ разораванieto на едни ивици, широки до 1 м. по линията дѣто ще бждатъ дървчетата на дълбочина 30-40 см., а следъ посаждането на дървчетата да бждатъ разорани неразработенитѣ ивици въ междуредията. Въ краенъ случай, можемъ да из-

вършимъ посаждането и въ дупки, широки 1 метъръ и дълбоки отъ 50—70 см. При подобенъ начинъ, необходимо е и междуреднитѣ пространства да бждатъ цѣли и зорани следъ самото посаждане. При посаждането въ разорана почва, потрѣбно е, преди последното, също да се изкопаятъ дупки, които да съответствуватъ на голѣмината на коренитѣ. Особено важно е, да се обърне внимание върху дълбочината на посаждането, отъ което зависи количеството на прихванатитѣ дървчета. Преди посаждането, коренитѣ се подрѣзватъ, така, че кореновитѣ жилки да добиятъ гладки отрѣзи, а счупенитѣ и съ силни повреди корени да се остранятъ до здраво. При подрѣзката, да се избѣгва голѣмото скъсяване. Посаждането следва да се извърши така, че кореновата шийка (животниятъ възелъ) да бжде съ 5 см. по-ниско отъ повърхността на земята, ако терена е стрѣменъ. На равно мѣсто, желателно е шийката, също да бжде подъ повърхността на почвата. При високо (плитко) посаждане, фиданката лошо се вкоренява, а често пжти, може и съвсемъ да изсъхне.

При запълването на дупката и засипването на коренитѣ съ земя, необходимо е прѣстѣта, колкото може, поплътено да се прилѣпи до коренитѣ, въ противенъ случай, последва лошо прихващане и частъ отъ дървчетата може да изсъхнатъ.

Посаждането на бадема въ Кримъ, да става на есенъ или презъ зимата, което трѣбва да бжде като правило, тъй като това позволява успѣването на коренната система да се приспособи и вкорени лесно.

Пролѣтното посаждане на бадема дава лоши резултати; много дървчета не успѣватъ да се вкоренятъ чакъ до сухото лѣто, когато изсъхватъ—умиратъ.

Много полезно е, пролѣтъ, около стѣблото на дървчетата да се направятъ купчинки отъ прѣстъ, високи до 15—20 см., които предпазватъ почвата отъ извънредното изсъхване, благодарение на което коренната система се развива много по-добре.

За да бждатъ използвани най-интензивно пространствата, заети съ бадемови насаждения, необходимо е, свободната площъ въ междуредията да бжде обработвана и

засѣвана съ допълнителни промеждутъчни култури (междуредови култури).

Междуредовитѣ култури при бадемовитѣ насаждения, като правило могат да бждатъ подържани въ продължение на първитѣ 8—10 години следъ посаждането на градината, при обезателно условие, че следъ този периодъ тѣ ще бждатъ онищожени.

Междуредовата култура въ бадемовата градина презъ периода на нейното подържане ще дава доходъ, който може да покрие всичкитѣ разходи свързани, не само по нейното отгледване, но и тѣзи по подържането на бадемовитѣ насаждения. Не бива да се забравя, че нуждитѣ на бадемовитѣ насаждения трѣбва да бждатъ поставени подъ специални грижи и при най-благоприятнитѣ условия за растежъ, за което е необходимо да се съблюдаватъ следнитѣ агротехнически прازیла: междуредовата култура да бжде поставена на разстояние 1.5 м. отъ бадемовитѣ дръвчета и ориентирана въ правилни редове съ достатъчна широчина помежду имъ, позволяваща обработката на почвата съ съответнитѣ машини.

Най-целесъобразно би било, като междуредова култура да се употребятъ: пиретрума, лавандулата, ириса (бѣлия кремъ) и др. Особено за предпочитане е пиретрума, който е много скроменъ по отношение на почвенитѣ и климатически условия, още по-вече, че периодътъ отъ време за неговото развитие и използване (8—10 г.) се напълно съпада съ опредѣления периодъ отъ време за междуредовата култура, до развитието на самитѣ бадемови дръвчета.

Пиретрумътъ се размножава съ семена посѣвани направо, или чрезъ готовъ разсадъ върху предварително подготвена почва.

Презъ първата година следъ разсаждането, пиретрума образува голѣми листни туфи, които на слѣдующата година встѣпватъ въ своето плодоношение. Къмъ беритбата на цвѣтоветѣ на пиретрума се пристѣпва, когато се явятъ масови цвѣтове, които даватъ първостепененъ продуктъ, понеже съдържатъ голѣмо количество пиретринъ.

При беритбата на реколтата отъ пиретрума, едно-

временно съ цвѣтоветѣ, събира се и зелената маса отъ листа и стѣбла. За целта, въ случая може да се употреби машинната косачка.

Най-сѣществена работа по прибиране реколтата отъ пиретрума продължава и се привършва до започване беритбата на самия бадемовъ плодъ, а това е много важно за правилното разпредѣлене на работната рѣка въ стопанството.

7). Грижи за бадемовитѣ насаждения.

За да се отгледатъ здрави дървчета, нормално развити бадемови плодове и добри реколти, необходимо е да се организиратъ ефикасни грижи около насажденията.

Разпространеното мнение, че бадемотъ признатъ единъ пътъ вече за устойчивъ на сушата и невзискателенъ къмъ почвата и следователно, че не се нуждае отъ повече грижи—е погрешно. Редовно плодородие могат да дадатъ само насаждения, които ежегодно се преораватъ по нѣколко пъти. Най-добре е изораването или прекопаването на почвата да се извърши презъ есента—м. ноемврий и въ краенъ случай презъ зимата—м. декемврий до половината на м. януарий. Независимо отъ това, като правило да бжде, пролѣтъ и лѣте, следъ всѣки дъждъ, почвата да се разрохква добре съ дискова брана, култиваторъ или други селско-стопански машини. При обработката на почвата, нужно е да се обърне особено внимание на механизацията съ цѣлъ да поевтинѣе цѣлата работа. Въ настояще време ние разполагаме съ голѣма възможностъ да разполагаме съ много селско-стопански орждия, които трѣбва да бждатъ въведени при обработката на почвата. Най-рационаленъ е тракторния плугъ, който може да бжде използванъ, както за дълбоката ивична оранъ при засаждането на дръвчетата, така сѣщо и за ежегодната оранъ. Презъ периода на пролѣтното и лѣтно разрохкване на почвата, като най-удобно орджие трѣбва да се счита дисковата брана, която едновременно разрохква и онищожава плѣвелитѣ.

Плѣвеловитѣ трѣви, появяващи се пролѣтъ и лѣте, понижаватъ силно влагата въ почвата, ето защо сѣщитѣ трѣбва да бждатъ онищожавани по възможностъ веднага

съ тяхното появяване по време на пролетното и лятно разрохкване на почвата, което може да се извърши, според нуждата, до четири и по-вече пъти въ сезона.

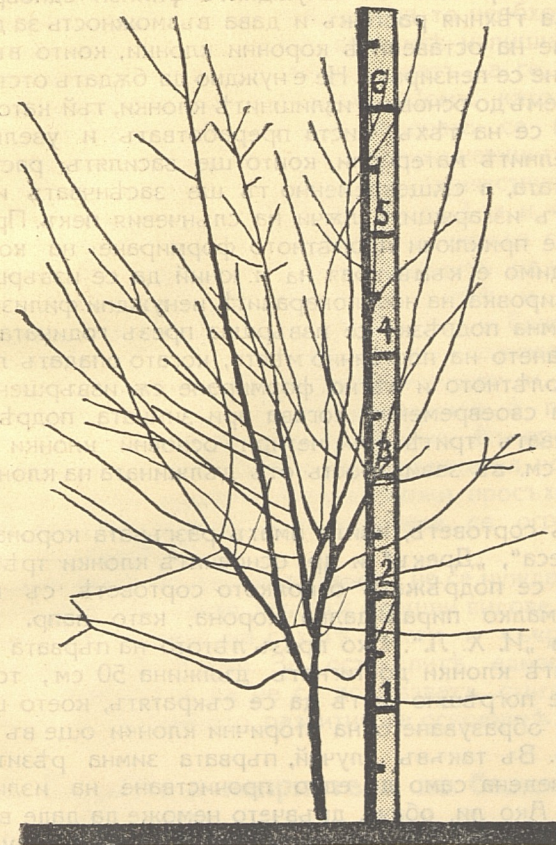
При налична вода, не е вредно и още по-малко излишно, да се извършва напояване през лятото, тъй като напояването ще увеличи плодородието от дърветата през следващата година, благодарение много добрия растеж на съжитъ и най-вече, защото то способствува обилното формиране на плодните пъпки.

През зимата и есента, като правило трябва да бъде, да се вземат всички мерки, щото почвата в градината да се увлажни до 2 метра, пък и по-вече дори, на дълбочина. За това много полезно зимно напояване, необходимо е да се организира използването на дъждовете, които ваят обилно през тези два сезона. Оттичащата се от баиритъ и възвишенията дъждовна вода трябва да се използва напълно за напояването на бадемовитъ насаждения. За целта е необходимо, предварително да се поправят водосборнитъ и водопроводни канали.

8). Ръзитба на бадемовитъ дръвчета.

Отг правилно проведената подръзка на дръвчетата през време на посаждането, както и въ последующитъ години, до голъма степен, зависи успъшното развитие на короната. Обичайно е, още при изваждането на дръвчетата отг питомника, да се подръзват преждевременнитъ клонки въ формата на пръстенъ до приетата височина на стъблото, около 50—60 см. или на 1 метъръ съ 2—3 главни клонки, които се съкратяват по на 20 см. Основнитъ клонки на бъдещата корона ще се образуват по мѣстата на пръстеновидно отръзанитъ преждевременни клонки. Основната работа по формирането на дръвчетата се провежда на пролетъ, когаго младитъ филизи достигнатъ 10—15 см. дължина. При формиране на коронитъ, необходимо е да се придържаме о следнитъ правила, целящи олесняване грижитъ около дръвчетата (като подръзка, беритба, борба съ болести и неприятели и пр.) основнитъ клонки на бъдащитъ корони да бъдатъ разположени спирално, начиная отг земята на височина 50 см.

съ разстояние една надъ друга 15—20 см., при условие, че първата да отстои отг втората, втората отг третата

Младо бадемово дръвче преди подръзката.

и т. н. подъ жгълъ 120 градуса. При пролетното формиране на коронитъ, старателно трябва да се избиратъ клонкигъ, които желаемъ да оставимъ въ качеството имъ на бъдащи коронни клони. Появилитъ се ненуждни фи-

лизи, на които може лесно да се задържи растежа, се пензират и съкращават на половина от дължината им. Пензирането на ненуждните филизи едновременно задържа тяхния растеж и дава възможност за доброто развитие на оставените коронни клонки, които в никой случай не се пензират. Не е нужно да бъдат отстранявани съвсем до основата излишните клонки, тъй като развиващите се на тях листа преработват и увеличават хранителните материали, които ще засилват растежа на дръвчетата, а същевременно те ще засилват и стъблото от изгарящите лъчи на слънчевия пек. При това, за да се приключи пролътното формиране на короната, необходимо е към края на м. юний да се извърши втора пензировка на новопокаралите ненуждни филизи. Първата зимна подръзка се извършва през годината след посадването на постоянно място, когато опадат листата. Ако пролътното и лятно формиране са извършени правилно и своевременно, тогава при зимната подръзка се съкратяват трите или четири основни клонки по на 40—60 см. в зависимост от дължината на клонките и сорта.

Въ сортовите, които имат разгъната корона, като „Принцеса“, „Дрек“ и др. основните клонки трябва повече да се подръждат отколкото сортовите с повече или по малко пирамидална корона, като напр. „Лангедок“ и „И. Х. Л.“. Ако през лятото на първата година основните клонки достигнат дължина 50 см, то няма да бъде погрешно и те да се съкратят, което ще предизвика образуването на вторични клонки още в същото лято. Въ такъв случай, първата зимна рязка ще бъде сведена само до едно прочистване на излишните клонки. Ако ли, обаче, дръвчето не може да даде въ първата година нуждния прирост, то въ такъв случай, не е потребно да се прави зимна рязка. На втората година след посадването, въ кръг около раната, причинена от отрязките на клонките, покарват множество филизи, предизвикани от самата подръзка, а такива излизат също и от спящите пъпки. Ето защо, крайно необходимо е да се обхождат дръвчетата и когато тези филизи достигат дължина 20—25 см., да се изръждат

нежелателните такива, а изпензират тези от тях, по които могат да се образуват плодни пъпки (повечето слаби клонки). Ако през втората пролет не е извършена втората горепомената пензировка, то необходимо е, през есента да се отстранят всичките излишни клонки и пичовете¹⁾, част от които могат да се използват за корегиране на короната. Щом като през първите две години рязката на короната се проведе по гореописаните принципи и ако обкръжаващите условия: — почва, влажност и пр. благоприятствуват за добрия растеж на дръвчетата, то през 3-та и 4-та година рязката на младите дръвчета се свежда само до разреждане на короната. По нататъшните рязки се свеждат към отстраняването на пичовете и вторичните клонки, достигащи въ диаметър 1.5 см. Едногодишните клонки не се отстраняват. Ако ли короната остане много гъста, то необходимо е отстранението и на по-големите клони, за да бъде и вътрешността ѝ просветлена от слънцето през всичкото време. Въ противен случай, поради силното засилване, средата на короната, по-ниските въйки, клони и плодни пъпки просъхват и всичката плодоносна част на короната се ограничава само по върховете ѝ.

Възрастните бадемски дръвчета не се нуждаят от специална рязка, както другите овощни видове, освен обичайното подръждане на сухите части и съкратяване на пичовете по на 3—5 очи. За останалите едногодишни лътораста, правило е, да не се подръждат, стига те да не пречат за правилното развитие на основните клонки.

9). Болести и неприятели по бадема.

Бадемът въ сравнение с другите овощни видове, страда, сравнително, от много по малко болести и неприятели.

През пролътното мъгливо и влажно време цветовете и младите бадемски клонки се нападат от гъб-

1) Б. преводача. — Пичове, както ги наричат още: вълчи, смукачи и пр. са буйните филизи, които покарват от стъблото или по дебелия клон и отнемат храната на останалите клони от короната.

ната болест „Монилия“ (*Monilia laxa*). Отъ поражението на тая гъба цвѣтоветъ и младитъ клонки изсъхватъ и тѣхното отстранение и изгаряне е наложително презъ м. май.

Освенъ това, необходимо е да се напръскаватъ дръвчетата съ бордолезовъ разтворъ преди започването на цвѣтежа и по време завръзването на плода, къмъ началото на м. май.

Листатата на бадема често се нападатъ отъ друга криптогама—(*Polistigma rubrum*), която причинява болестта известна подъ името „Пригоръ“. Заразенитъ листа иматъ ясно забележими и отъ двѣтѣ страни червени, блестящи, като че ли сж лакирани петна, които потъмняватъ следъ окапването на листата. Тази криптогама причинява преждевременно окапване на листата, а това намалява храненето на дръвчетата и забавя тѣхния растежъ. Най-резултатната мѣрка за борба, освенъ събирането и унищожаването на опадалитъ листа, се счита двукратното напръскване дръвчетата съ бордолезовъ разтворъ, следъ развитието на листата презъ м. май.

Отъ насѣкомитѣ, които причиняватъ по-значителни повреди по бадема, трѣбва да се отбележи **дългохоботниятъ бръмбаръ**. Сжщиятъ прави специални надупчвания върху плодетѣ, които достигатъ на дълбочина до 1 см. и причиняватъ смолотечение. Въ послѣдствие надупченитъ плодове загиватъ. Като мѣрка за борба срещу тоя неприятел по бадемовитѣ насаждения е обикновенната практика, да се сдрусватъ дърветата, отъ което бръмбаритѣ опадватъ на земята, събиратъ се и се унищожаватъ.

Бадемитѣ съ меки черупки се нападатъ и отъ птицитѣ, които причиняватъ значителни загуби, като прокълватъ черупкитѣ и изяждатъ ядкитѣ.

Освенъ гореизложенитѣ болести и неприятели, макаръ и твърде рѣдко, бадемътъ страда отъ **кждрясване** на листата—(*Taphrina deformans*) и **зеленитѣ листни въшки**. Срещу кждрясването на листата се води борба чрезъ пръскане на пролѣтъ съ 1% синъ камъченъ разтворъ, когато се разпукватъ пжпкитѣ. При невъзможность за това пръскане сжщото може да се извърши съ $\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{2}$ 0/0

бордолезовъ разтворъ следъ прецѣвтяването.

Листнитѣ въшки се унищожаватъ чрезъ пръскане съ разтворъ отъ зеленъ сапунъ и тютюнева отвара.

10). Беритба на плодетѣ.

Къмъ беритбата на бадемовия плодъ се пристѣпва само тогава, когато узрѣятъ и плодетѣ намиращи се изъ срѣдата на короната, които съзрѣватъ по-късно, отколкото тѣзи разположени по нейнитѣ върхове. Узрѣването на плодетѣ се познава по разпукването на мѣсестата обвивка надлъжъ по самия шевъ отъ къмъ гърба на бадема. Щомъ обвивката се отдѣли напълно отъ черупката на плода, пристѣпва се вече къмъ самата беритба, колкото е възможно по-бързо.

Ако беритбата започне много рано, то плодетѣ трудно се откъсватъ отъ дървото. При късната беритба пжкъ не е изключено окапването на плодетѣ по земята, което поскъпва самата работа. Закъснѣлата беритба при сортоветѣ съ много тънка черупка, води къмъ намаляване реколтата поради прокълването отъ птицитѣ и повредата на ядката отъ слънчевия пригоръ.

Беритбата трѣбва да започне въ ясно време, тъй като плодетѣ, подхвърлени на действието отъ дъжда и мъглата по време на брането, често потъмняватъ и плѣсенясватъ, а отъ това стоката добива лошо качество.

Техниката на брането се състои въ друсането на плодетѣ върху платнища, разтлани подъ дърветата, но никога чрезъ грубо биене, а съ дълги до 5—6 метра леки пржти, които за предпочитане е да бждатъ бамбукови,

Сдрусването на клонитѣ трѣбва да става по начинъ, че пржта да се опира само въ тая частъ на клона или вѣйката, по която има голѣмо количество плодове. Необходимо е, пржта съ който ще се раздрусватъ клонитѣ да бжде опрѣнъ здраво, стабилно въ клона, въ противенъ случай, сжщиятъ може да обѣли кората, съ което се повреждатъ и плоднитѣ пжпки по клонкитѣ, което ще понижи реколтата за следващата година. Отдѣлнитѣ единични плодове се удрятъ леко съ пржта отъ берача,

който се качва на дървото.

Необходимо е внимателно да се разстелят платнищата така, че върху тях да могат да падат всичките отбрулени плодове, а не и по земята, което може да затрудни беритбата. Следъ обираването плодетъ отъ едно дърво платнищата се премѣстватъ и разстилатъ подъ друго и т. н. Необходимо е да се избѣгва влаченето на платнищата по земята, предвидъ бързата имъ повреда. Когато върху тяхъ се набератъ много плодове, които могатъ лесно да се пренесатъ, тогава тѣ се изсипватъ въ сандъци или човали. Удобно е размѣра на платнищата, съшити отъ бризенти, да бждатъ отъ 3.5×7.5 до 7.5×14.5 метра. Много целесъобразна работа би дала употребата на каруца, която се покрива съ бризенти. Необходимо е при беритбата да има две каруци, които се подвозватъ изподъ дървото и отъ дветѣ му страни едновременно.

За обираването на бадемовия плодъ отъ единъ хектаръ и докарването му въ склада, сж необходими срѣдно $3\frac{1}{2}$ конски работни надници. Единъ берачъ, въ зависимостъ отъ различните условия, може да набере до 100 килограма бадеми на день.

Обранитѣ бадеми незабавно трѣбва да бждатъ очистени отъ обвивкитѣ, въ противенъ случай последнитѣ засъхватъ или напълно изсъхватъ, което въ края на краищата увеличава и обременява работата по очистването имъ.

Има различни бадемоочистителни машини отъ Калифорнийски фирми, които напълно осигуряватъ бързото очистване на плодетѣ, като значително намаляватъ и разходитѣ по тази операция. При очистването отъ ржце се ангажирватъ много работници и време, което поскѣпва продукта. Снабдяването съ такива машини е смислено и икономически изгодно само тогава, когато стопанството притежава надъ 5 хектара бадемови насаждения. Очистенъ отъ обвивката, бадемътъ трѣбва веднага да се постави на изсушаване. Последното се извършва върху дървени леси въ слънчево време. Необходимо е презъ време на сушенето, внимателно да се следи за пра-

вилното изсушаване, като се прибиратъ въ склада само добре изсушенитѣ бадеми. Нуждната степенъ на правилното изсушаване се познава по ядката: ако при чупенето тя не се огъва и свива, значи, че изсушаването е произведено правилно. Изсушаването на плода, трѣбва да се извърши бързо, тъй като въ противенъ случай черупката на бадема почернява.

11). Условия, на които трѣбва да отговарятъ бадемовитѣ сортове.

При културата на бадема много важно е да се подбиратъ и застъпватъ само такива сортове, плодетѣ на които иматъ най-голяма цена, поради своитѣ търговски качества. Въ промишлената бадемова култура въ Калифорния, най-много се ценятъ сортоветѣ, които при близително отговарятъ на следующитѣ изисквания: плодетѣ да бждатъ толкова голѣми, че въ 1 килограмъ да има отъ 300—520 броя очистени плодове. Ако броя на бадемитѣ въ 1 килограмъ стига до 800—1000 парчета, то такъвъ сортъ ще има дребни плодове, които ще се ценятъ много евтино въ търговията.

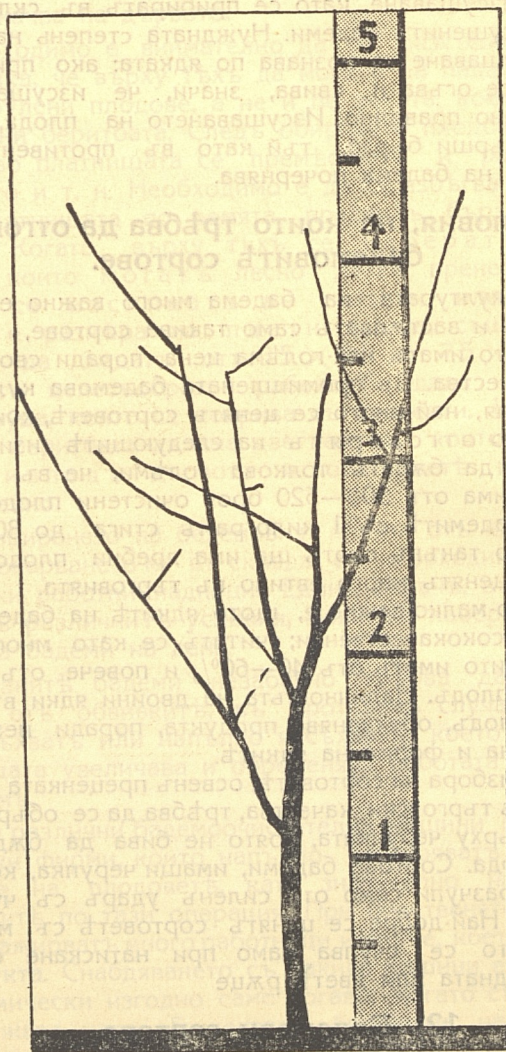
Не по-малко важно е, щото ядкитѣ на бадемитѣ да бждатъ висококачественни; считатъ се като много ценни ядкитѣ, които иматъ отъ 40—60% и повече отъ теглото на цѣлия плодъ. Наличността на двойни ядки въ единъ и сжи плодъ, обезценява продукта, поради нееднаквата голѣмина и форма на ядкитѣ.

При избора на сортоветѣ, освенъ преценката на гореизброенитѣ търговски качества, трѣбва да се обърне внимание и върху черупката, която не бива да бжде много яка и твърда. Сортове бадеми, имащи черупка, която може да се разчупи само отъ силенъ ударъ съ чукъ, сж малоценни. Най-добре се ценятъ сортоветѣ съ мека черупка, която се счупва само при натискане съ прѣститѣ на едната или дветѣ ржце.

12). Бадемови сортове.

Тукъ ние ще дадемъ кратко описание само на най-промишленитѣ бадемови сортове, а тѣ сж както следва:

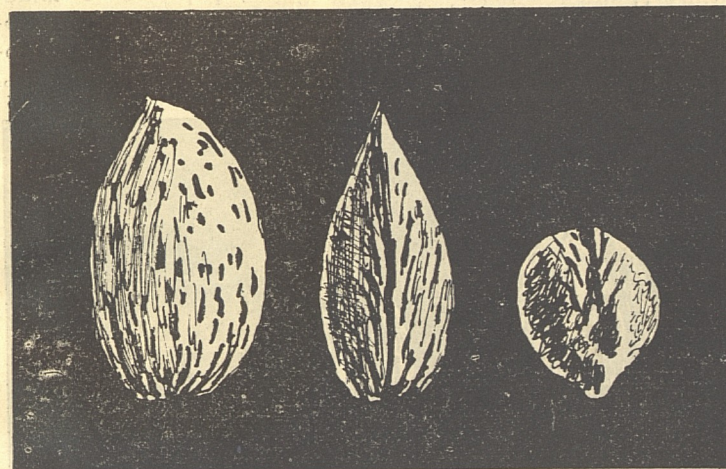

Бадемово дървче следъ подрѣзката.

(Къмъ рѣзитбата на бадемовитѣ дървчета на стр. 24, 25, 26 и 27).

Некъ-плюсь-ултра. — Въведенъ въ Калифорния; цененъ сортъ благодарение на красивия си видъ и голѣми размѣри. Дължината на плода се движи между 30 и 50 милиметра. Има форма овално-сплестната и стройна. Черупката наподобява коркова тапа и е лесно чуплива

Бадемовъ сортъ „Некъ-плюсь-ултра“

само съ ржка. Цвѣтъ свѣтло-сламено-жълтъ. Ядката голѣма и продълговата, съ приятенъ вкусъ. Месестата обвивка при узрѣването си се разпуква и отдѣля лесно отъ плода. Дървото има силенъ ръстъ. Въ първитѣ години короната е правостояща и прибрана; въ послѣдствие — гѣста силно облистена и се разпуква въ страни.

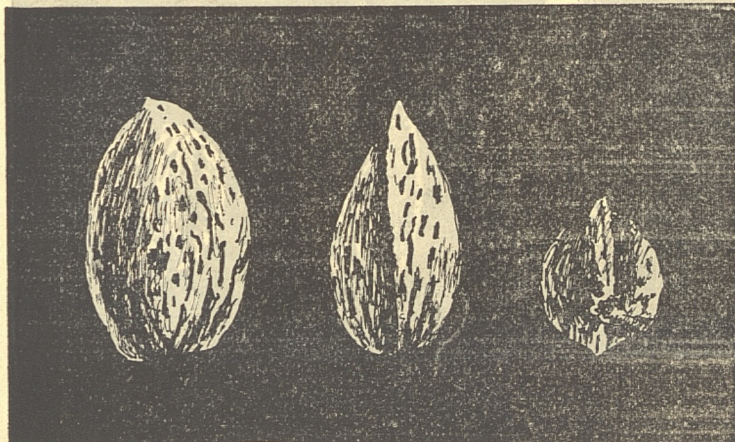
Въ единъ килограмъ идватъ срѣдно 380 броя очистени плода, ядкитѣ на които съдържатъ до 55% отъ цѣлото тегло, безъ външната обвивка.

Принцеса — Сортъ съ французско произхождение; дава плодове отъ срѣдна величина — 35 мм. дълги, широки съ мека черупка. Черупката, сжщо, подобна на коркова тапа, е тлъста, съ тъмно кафявъ цвѣтъ и е лесно чуплива съ ржце. Ядката е голѣма, широка, съ неравно набръчкана повърхнина и приятенъ вкусъ.

Дървото расте с голяма корона. Въ един килограм идват средно до 300 броя бадеми. Ядката представлява до 40% от теглото на целия плод.

Лангедокъ. — Тъй както и Принцеса, има француско произхождение. Величината на плода се колебае въ размери от 25—32 мм. дължина; формата е яйцевидна. Черупката е светло-сламено-жълта, тънка, но твърда. Ядката е тлъста, неправилна, жгловата по форма, по големата част е гладка. Вкусъ — масленъ и приятенъ.

Бадемовъ сортъ „Лангедокъ“

Дървото е правостоящо съ средно-силенъ ръстъ, облистено гъсто, клонитѣ дълги и правостоящи. Въ един килограмъ има 460 броя. Ядката съдържа около 50% от теглото на плода, безъ външната обвивка.

Калифорния. — Плодъ съ средна големина, отъ 25 до 35 мм. дължина, широка форма, малко сплесната. Черупката тънка, отъ типа на книжноподобнитѣ съ червено-кафявъ цвѣтъ, често разпукната по гръбния шевъ. Ядка дългнеста и широка, измѣнчива по форма. Вкусъ удовлетворителенъ. Обвивката доста тлъста, месеста. Разпуква се, обикновено, по дължината на гръбния шевъ. Дървото има силенъ ръстъ съ правостоящи и гъсти кло-

ни. Листата сж едри и много приличатъ на прасковитѣ. Въ един килограмъ идватъ около 470 броя. Ядката тежи около 70% отъ целия плодъ безъ обвивката.

„И. Х. Л.“ — Този сортъ сжщо е въведенъ въ Калифорния. Големината на плода е дълга отъ 30 до 44 мм. Форма овална. Черупка мека и светло-сламено-жълта, която се мѣни въ зависимостъ отъ сезона. Ядка много широка съ набръчкана кафява повърхностъ и приятенъ вкусъ.

Бадемовъ сортъ „И. Х. Л.“

Месестата обвивка на плода се разпуква лесно. Дървото има силенъ ръстъ въ младата възраст, клонитѣ сж правостоящи.

Въ един килограмъ идватъ средно 330 плода, ядката е около 50% отъ целия плодъ безъ обвивката.

Никитски урожай. — Обърналъ внимание върху себе си, поради ежегодната си родливостъ. Плодоветѣ иматъ среденъ размѣръ 37 мм. и продълговата форма. Черупката твърда; принадлежи къмъ стандартно черупчеститѣ сортове, оцвѣтенъ е въ кафяво. Ядката е гладка и отъ средна величина, напълно изпълваща черупката. Има приятенъ масленъ вкусъ. Месестата обвивка лесно

се разпуква и отделя на две половини. Дървото в младата си възраст има силен ръст; средно облистено е. Въ един килограм идват 420 плода. Ядката е около 40% от целия плод без външната обвивка.

Нонпарейлъ. — Най-ценния бадемов сорт, от търговска гледна точка. Плодът е овален, дълъг около 40 мм. Черупка стандартно черупчеста, тъмна и по-късно светло-сламено-жълта по цвят. Ядката е овална, широка, сплесната, едра; двойни ядки се случват рядко. Вкус маслен, сладък. Обвивката на плода е тънка, гладка със сребрист отенък. Разпуква се по шева. Въ един килограм идват около 519 плода, ядката—66% от общото тегло на целия плод. Дърво от средна величина, корона правостояща, разтурена със голямо количество клонки.

Дрекъ. — има Калифорнийско произхождение; големината на плода се колебае от 29 до 38 мм. въ дължина. Форма кжса, широка, тлъста, боядисана въ темно-сламено-жълт цвят. Ядката много широка, яйцевидна

Бадемов сорт „Дрекъ“.

съ приятен вкус; често се случват двойни ядки въ един плод. Обвивката на плода е тънка и набръчкан

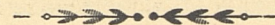
се отлупва по гръбния шев. Дървото има среден размер със гъста корона; много е родливо. Въ един килограм идват средно 320 броя; ядката тежи около 44% от целия плод без външната обвивка.

Както се каза по-горе, за получаване на добро плодородие, необходимо е кръстосаното опрашване при цъфтежа на бадемит, т. е. въ бадемовите насаждения, освен основните сортове, необходимо е да се посажда, през 1—2 реда и друг сорт—опрашвач. По данните на W. P. Tufts и др., ние имаме следната комбинация за кръстосаното опрашване, което дава най-добри резултати: бадемовият сорт **Дрекъ** се опрашва от сортовете: **Калифорния**, **Некъ-плюсъ-ултра** и **Нонпарейлъ**. Бадемит сорт „И. Х. Л.“ се опрашва от **Некъ-плюсъ-ултра** и **Нонпарейлъ**, сорта **Нонпарейлъ**—от сортовете „И. Х. Л.“, **Калифорния** и **Дрекъ**. Сорта **Лангедокъ** всъкога се опрашва много добре от сорта **Калифорния** и **Дрекъ**, а сорта **Некъ-плюсъ-ултра**—от „И. Х. Л.“

От правилното посаждане на сортовете опрашвачи въ голяма степен зависи размера на плодородието.

Освен помъстването на сортовете опрашвачи, въ бадемовите насаждения, безусловно необходимо е, по време на цъфтежа, да се поставят и пчелни кошери, тъй като пчелите се явяват най-добрите налъкоми, които разнасят цътния прашец. Въ един хектар, бадемова градина трябва да има най-малко три кошера, които по време на цъфтежа, да бждат размъстени из цълата градина.

Въ промишлените бадемови насаждения, най-желателно е да бждат застъпени следните основни сорта: **Нонпарейлъ**, **Некъ-плюсъ-ултра**, **Принцеса**, **Лангедокъ** и „И. Х. Л.“ и като второстепенни—**Дрекъ**, **Никитски урожай** и **Калифорния**.

	стр.
1) Бадемът на свѣтовнитѣ пазари	7
2) Кратко ботаническо описание на бадема	9
3) Особенности на бадема като черупчеста култура	10
4) Изборъ на мѣсто за бадемово насаждение	15
5) Подложки за облагородяване на бадема	17
6) Техника на посадване и отгледване на бадемовитѣ градини	18
7) Грижи за бадемовитѣ насаждения	23
8) Рѣзитба на бадемовитѣ дръвчета	24
9) Болести и неприятели по бадема	27
10) Беритба на плодоветѣ	29
11) Условия на които трѣбва да отговарятъ бадемо- витѣ сортове	31
12) Бадемови сортове	31

Стр.	Редъ	Напечатано:	Правилно е:
2	27	производството	производство
8	37	установяване	установяването имъ
9	1	1-ия редъ да не	се чете
10	17	издържливъ	издържливо
10	20	на	къмъ
11	4	излишната	излишна
11	5	близката	близка
12	39	тази	сжщата
16	6	дѣто	гдето
17	3	подложени	изложени
17	16	плодосни	плодоносни
17	27	присаждането	при посаждането
18	1	аличъ	трѣнко сливка
22	37	масови	масово
24	36	олеснявана	олесняване
30	12	размѣра	размѣричѣ
Напечатанитѣ думи насаждения — да се четатъ насаждения			
" " следующата " следващата			

Напечатанитѣ думи насаждения — да се четатъ насаждения
 „ „ следующата „ следващата

СЪДЪРЖАНИЕ

1) Бадемътъ на сътовнитъ пазаръ
и нѣшестъ нѣтъ нѣтъ нѣтъ

2) Кратко ботаническо описаніе на бадема

3) Описаніе на бадема

4) Описаніе на бадема

5) Описаніе на бадема

6) Техника на бадема

7) Грѣлка на бадема

8) Рѣзка на бадема

9) Бадемъ на пазарѣ

10) Бадемъ на пазарѣ

11) Бадемъ на пазарѣ

12) Бадемъ на пазарѣ

13) Бадемъ на пазарѣ

14) Бадемъ на пазарѣ

15) Бадемъ на пазарѣ

СЕМЕНАРСКА КЪЩА „ГАНЗИНЪ“

на Рашко Недѣлевъ—София

Придворенъ доставчикъ
ул. Веслецъ № 21.

ФИРМАТА ДОСТАВЯ:

фуражни. тревни, овощни, горски, цвѣтни и
др. семена, овощни, горски и декоративни
дрѣвчета и храсти, овощарски прѣскачки,
изкуствени торове, срѣдства за борба противъ
болести и неприятели по растенията.

ПЕТЪРЪ КАЛАЙДЖИЕВЪ

гр. Ивайловградъ

доставя горчиви и сладки бадеми
за семена и преработка
НА КОНКУРЕНТНИ ЦЕНИ.

Овощенъ и декоративенъ разсадникъ „ПАРМЕНА“

на ПЕТЪРЪ ВЕКИЛАРЧЕВЪ—Кюстендилъ

Произвежда и доставя всички видове овощни
семена, овощни и декоративни разсади,
овощни и украсни дрѣвчета и храсти, на низки цени.